

BESLUT

2014-09-15

Dnr: 14/00436

SAKEN

Vetenskapens värld, SVT2, 2014-02-10, inslag om en snabbsmältande glaciär; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Ett kort inslag handlade om att glaciären i Ilulissat ansågs vara världens mest snabbsmältande. I inslaget sades följande.

Och så till ett världsrekord. Som är av det mer dystra slaget. Vi ska till Grönland. Glaciären i Ilulissat anses vara världens mest snabbsmältande och sedan mitten av 90-talet har avsmältningen ökat stadigt. Under den senaste uppmätta sommaren försvann 46 meter varje dag och det är nytt rekord. Forskarna befarar nu att det här är början på en avsmältning av södra Grönland och det kan få katastrofala följder när havsvattnet stiger. Framförallt för de länder med låga kuster.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av två personer. Enligt en anmälare bygger inslaget på en studie av glaciären Jacobshavn Isbrae. Enligt anmälaren har forskarna som deltagit i den studien kommit fram till andra slutsatser än vad som sades i inslaget. Studien visar att avsmältningstakten för glaciären har nått sin peak och kommer att minska samt att majoriteten av glaciärerna på Grönland inte är i risk för motsvarande islossning. Enligt anmälaren sker avsmältningen med 46 meter per dag endast under en till två veckor under sommaren och forskarna drar inga slutsatser i studien om att detta skulle vara början på en avsmältning av södra Grönland.

En annan anmälare är kritisk till inslaget för att det, enligt honom, var en del av

Sveriges Televisions (SVT) ensidiga rapportering om jordens smältande isar och ökande havsvolym. Enligt honom stiger inte världens hav mer än vad de har gjort i 150 år. Trots detta har inte någon kritik mot klimatalarmismen fått utrymme i SVT sedan år 2010. Han anser att en namngiven forskare borde medverkat i inslaget och utvecklat sin syn på klimat och havsvolymens ökning.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Bakgrunden till studien om Jakobshavn Isbrae i Ilulissat var att den förra IPCC-rapporten (som kom år 2007) fick kritik från forskarhåll för att den inte tog hänsyn till viktiga processer bakom inlandsisarnas massförluster. Man utgick då ifrån att isarna tappar massa främst i form av smältning av is på ytan, trots att det fanns många studier som talade för att Grönland och Antarktis tappar massa främst genom kalvning av is i havet och smältning underifrån. Därför intensifierades forskningen som gällde dessa processer och i fler och fler studier konstaterades att havsströmmar spelar minst lika stor roll för inlandsisars smältning som lufttemperaturen och att havets djup och isens tjocklek där den rinner ut i havet har stor betydelse för kalvningen.

Antarktis

På Västantarktis har dessa mekanismer studerats intensivt, eftersom hela inlandsisen här mynnar ut i havet. En höjd havsvattenyta kan få utlöpglaciärer där att tappa greppet underifrån och börja flyta ut i havet med katastrofala följder. En kollaps av Västantarktis skulle kunna höja världshavets nivå med drygt tre meter inom en kort tidsperiod.

Det råder i stort sett vetenskaplig konsensus kring dessa empiriska iakttagelser och fundamentala mekanismer. Oenigheterna (mellan å ena sidan de flesta klimatforskare och å andra sidan de så kallade klimatskeptikerna) gäller hur stora riskerna är för att detta ska hända i en snar framtid.

Jakobshavn Isbrae

En av världens mest effektiva utlöpglaciärer är Jakobshavn Isbrae på Grönlands västkust. Den fungerar som en isälv som dränerar ett stort område på is; som en trög massa rinner isen ut i fjorden och kalvar. Många forskarlag studerar utlöpglaciärerna och finner ungefär samma situation runt om på Grönland: Ju snabbare isen rinner ut i havet, desto mer effektivt kan den tunna ut isens inre dräneringsområde. Ju djupare fjord isen flyter ut i desto effektivare tömmer den inlandsisen på is.

Just Jakobshavn Isbrae flyter i en lång och djup fjord. Denna studerades av forskarna ena anmälaren hänvisar till. Under sommaren år 2012 uppmättes utflödet av is i havet till 46 meter per dag under en period. Isfronten har ännu

inte nått de djupaste delarna av fjorden, så forskarna bakom denna studie förutspår att transporten av is snarare kommer att öka än minska de närmaste decennierna. Glaciären måste smälta ytterligare ca 5 mil in i landet innan hastigheten hejdas kring slutet av detta århundrade enligt studien. I dag är istransporten knappt tre gånger större än när man började mäta, i början av 1990-talet, men författarna håller för troligt att transporten kan komma att vara tio gånger större än år 1992 under några decennier innan den avtar. De påpekar att höga isrörelsehastigheter även kan väntas vintertid framöver. Sommaren är kort på Grönland; juli månad har årets varmaste dygnsmedeltemperatur och då uppgår den till +8,5 grader Celsius. Redaktionen hade inte tillgång till rådata från studien, men studerade noga artikelns viktigaste diagram. Där kan utläsas att utflödes hastigheten (i det snabbaste området) under hela juli månad år 2012 låg över 16 000 meter per år, vilket motsvarar 43,8 meter per dag med en peak på 46 meter per dag under en period. Om man som sommar även räknar augusti (när dygnsmedeltemperaturen är +7 grader Celsius) så är ändå hastigheten hela månaden över eller kring 40 meter per dag. Den förenkling programledaren gjorde i texten måste därför anses vara acceptabel. Vad detta betyder för isytan högre upp i dräneringsområdet har inte varit föremål för studien, men har beräknats i andra studier. Att isen försvinner ut i havet innebär att isytan inne i landet sänks och hela södra Grönland blir lägre, med ett förändrat lokalklimat som följd. Området utmed kusterna som får smältning på somrarna ökar i yta, medan de högsta inlandsområdena med ständig kyla och utan sommarsmältning minskar.

Redaktionen bedömde att det var relevant att sätta in resultaten från den snabbsmältande Jacobshavn Isbrae i ett större sammanhang. Det är korrekt, som anmälaren framför, att resten av Grönlands utlöparglaciärer inte var föremål för den forskningsartikel som beskrev hastighetsrekordet (Jacobshavn Isbrae dränerar ca 6,5 procent av Grönlands yta). Orsaken till att dessa studier bedrivs på Grönland, är dock det faktum att avsmältningen av södra Grönland går mycket fort nu och många utlöparglaciärer mynnar i djupa fjordar även om Jacobshavn Isbrae är unik genom att vara så lång och djup. I detta korta inslag angavs ingen referens till en enskild forskningsstudie, det redovisades inte heller att forskarna som varnade för följderna snarare gav uttryck för en konsensusuppfattning bland glaciologer och klimatforskare. Syftet med inslaget var att sätta in dessa olika vetenskapliga resultat i det större sammanhanget för att göra dem begripliga. Frågorna har dock belysts mer detaljerat tidigare i *Vetenskapens värld*, bland annat den 7 oktober 2013.

Studiens försteförfattare konstaterade redan för tio år sedan att uttunnningen av Grönlands glaciärer går snabbt (efter att ha vuxit en period på 1990-talet) och att snabba glaciärer kan svara snabbt på klimatförändringar och orsaka mycket stora flödesförändringar. Anmälares konstaterande att ”majoriteten av glaciärer på Grönland inte är i risk för motsvarande islossning” motsägs inte i inslaget. Av inslaget framgår att man talar om det som anses vara världens mest snabb-

smältande glaciär. Hur allvarliga dessa massförluster av is på Grönland i praktiken blir var inte något som slogs fast i inslaget. Det som sades var att ”forskarna befarade” att detta kunde få katastrofala följder.

En annan anmälare kritiserar inslaget när det gällde förhållanden kring havsis vilket inte behandlades i inslaget. Anmälaren föreslår ämnen för framtida program men framför ingen konkret kritik mot sakligheten i inslaget.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Enligt nämndens mening måste det vara tillåtet med vissa förenklingar i inslag som skildrar komplicerad forskning. Mot bakgrund av vad SVT anför i sitt yttrande – bland annat om att inslaget inte byggde på resultatet av en enskild studie – anser nämnden att det anmälarna anført inte medför att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström, Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman och Jan Holmberg efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik